

Висновки. Таким чином, базуючись на позиції Ю. О. Реви, можна резюмувати, що з метою удосконалення законодавства в сфері антикорупційного електронного декларування нині необхідно розробити та прийняти окремий нормативно-правовий акт, який було б спрямовано на: посилення контролю за своєчасністю подання е-деклараций особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, шляхом автоматизованої перевірки; удосконалення порядку автоматичного заповнення антикорупційної е-декларации на підставі даних, які містяться в державних реєстрах, автоматизованих інформаційних системах; утворення та функціонування територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику і здійснення ними повної перевірки е-деклараций.

Abstract. The article reflects the problems of legal regulation of public relations in the field of anti-corruption electronic declaration in Ukraine. Systematized and analyzed legislation in this area. The substantive features of the anti-corruption electronic declaration have been clarified. The procedure for declaring anti-corruption statements by various entities authorized to perform the functions of the state or local government has been specified.

The main directions for improving legislation in the field of electronic anti-corruption declaration in Ukraine were determined: streamlining the process of submitting electronic declarations and notifications of significant changes in property status; increasing the predictability and clarity of the declaration procedure rules; terminological unification of legislative technique in the development by the legislator of legal acts on the topic of research.

Keywords: anti-corruption declaration, electronic declaration, subject of anti-corruption declaration.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кравчук О. О. Електронна антикорупційна декларація: вектори вдосконалення. *Приватне та публічне право*. 2020. № 2. С. 83–88. URL: http://pp-law.in.ua/archive/2_2020/18.pdf
2. Індекс сприйняття корупції-2021. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-sprynyattya-korupsiyi-2021/>
3. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. Київ: Наук. думка, 2004. 302 с.
4. Вознюк А. А. Неконституційність декларування недостовірної інформації: аргументи та контраргументи. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. С. 61–65.
5. Рева Ю. О. Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020. 228 с.
6. Чернєков А. М. Розслідування декларування недостовірної інформації: дис. к. ю. н.: 12.00.09. НАВС. Київ, 2020.
7. Костомаров М. Н. Документ в системе информационного менеджмента. *Делопроизводство*. 1998. № 1. С. 22–31.

УДК 342.9

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО АБО ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

Я. А. Нечипорук, А. Є. Краковська

Анотація. У статті наданий аналіз адміністративно-правового статусу біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні. Проаналізовано на основі чинного вітчизняного та міжнародного законодавства, поняття біженців та їх правового статусу в адміністративному праві. Встановлено прогалини в законодавстві та проблемні аспекти, що стосуються адміністративно-правового статусу біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні. Запропоновано варіанти вирішення та удосконалення нормативно-правових актів на базі міжнародних актів.

Ключові слова: правовий статус, адміністративно-правовий статус, біженці, особи що потребують додаткового або тимчасового захисту.

Постановка проблеми. Сотні тисяч людей щороку змушені залишати свої країни, щоб захистити себе та свої сім'ї від збройних конфліктів, релігійних переслідувань та різних форм дискримінації. Серед них – біженці та особи, які потребують додаткового або

тимчасового захисту. Біженці змушені розірвати зв'язки з країною свого громадянства і тому не позбавлені соціального та правового захисту, що порушує права таких осіб. Все це викликає питання забезпечити адміністративно-правові гарантії статусу біженців, а також потреби у житлі, роботі, правовій допомозі, медичній допомозі, зазначити права та обов'язки в іншій країні тощо. На сьогоднішній день поняття біженця та осіб, що потребують тимчасового або додаткового захисту не є новим для нас, але, на жаль, стало дуже актуальним. Майже ключовими знаннями для біженців є їх адміністративно-правовий статус, що включає в себе гарантії, права, обов'язки тощо.

Не зважаючи на популярність даного питання, у зв'язку з сьогоднішніми подіями, законодавство зіткнулося з низкою проблем, які потребують наукового підходу, аналізу практики застосування норм чинного законодавства України та міжнародних актів, а також вирішення існуючих проблем в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту, привертає увагу різних дослідників права. Окреслені теми стали предметом наукової роботи таких вчених, як: Є. С. Герасенко, О. В. Джафарова, Р. А. Калюжний, І. Г. Ковалишин, А. М. Колоді, В. В. Кравченко, Ю. В. Мельник, А. Ю. Олиник, П. М. Рабінович, А. Л. Свящук, Г. С. Тимчик, Я. П. Турецька та ін. Усі вони зробили значний вклад для відновлення прогалин у питанні правового (адміністративно-правового) статусу біженців, проте наразі існує проблема аналізу та запозичення позитивного міжнародного досвіду, вирішення питань, які виникли саме сьогодні, та прийняття нових або удосконалення існуючих нормативно-правових актів.

Мета статті полягає у з'ясуванні адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту як комплексної правової категорії, що визначає роль та місце вказаної категорії осіб у взаємовідносинах із органами державної влади в Україні та громадянами України, а також аналіз практики на базі міжнародного досвіду, для усунення прогалин у вітчизняному законодавстві.

Основний розділ. Для початку реалізації проблематики даного питання, поглибленого висвітлення потребує таке поняття як біженець. Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», біженець – це особа, яка: або – не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань; або – не маючи громадянства і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань [1]. Як суб'єкт адміністративного права біженці мають ряд юридичних ознак, визнаних державою і прямо закріплених у Конституції, спеціальному законі про біженців та інших відповідних законах і підзаконних актах. Тож, варто зауважити, що статус, права та обов'язки біженців, або осіб що потребують додаткового, або тимчасового захисту врегульовано низкою нормативних актів, не тільки вітчизняних, але й міжнародних. Так, до прикладу міжнародна Конвенція про біженців, наголошує про можливість надання захисту, для осіб, які у зв'язку що з побоюванням стати жертвою переслідувань, або неможливість або небажання користуватися захистом своєї країни [2]. Також у ній зазначені права та обов'язки біженців, або осіб що потребують додаткового або тимчасового захисту, їх особистий статус, але висвітлення правового статусу на жаль відсутнє, що вказує про певну прогалину законодавства про визначення адміністративно-правового статусу біженця. Водночас Конституція України взагалі не оперує поняттям «біженці» й «особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту», що, на нашу думку, потребує свого законодавчого врегулювання з огляду на те, що використання категорії «іноземець» у такому випадку приводить до плутанини. Оскільки, наприклад, у Конституції України чітко встановлено, що іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у

порядку, встановленому законом [3]. Проте законодавець нічого не зазначає про таку категорію, як біженці й особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, щодо надання їм притулку, що вимагає свого врегулювання [4, с. 23].

З аналізу законодавства та із врахуванням вище наведеного, доцільно розглянути не тільки поняття лише біженця та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, а й зазначити їх правовий статус в адміністративному праві. Сукупність правових ознак утворює єдине правове явище, яке охоплюється поняттям «правовий статус біженців». Слід зазначити, що це поняття неодноразово було предметом наукових дискусій, представлених різними галузями права, але багато питань залишаються невирішеними, особливо складові цього статусу. Науковці, наголошуючи на багатоаспектності категорії «правовий статус», зауважують на тому, що він має визначальне значення для правового регулювання поведінки особи: слугує умовою визначених взаємин між ними, зумовлює зміст поведінки особи в різних ситуаціях. При цьому правовий статус є серцевиною нормативного вираження основних принципів взаємовідносин між особою і державою; системою еталонів і зразків поведінки людей, яка заохочується й захищається від порушень державою та, як правило, схвалюється суспільством. Поняття «правовий статус» активно використовується й в юриспруденції, разом із тим серед науковців відсутній єдиний підхід до визначення його сутності. Зокрема, як свідчить аналіз підходів учених-правознавців до визначення ролі та значення правового статусу особи в межах відповідних суспільних відносин, більшість із них розділяє наведені вище позиції, а при визначенні його сутності вказують на наявність певних змістовних складників [5, с. 73]. Наприклад, на думку В. Никифорака, правовий статус біженця – це складний правовий інститут, створений з метою надання захисту й допомоги людям, яким загрожує переслідування в країнах проживання. Біженці та особи, котрі шукають притулок, мають низку прав, які закріплені в Женевській конвенції й національному законодавстві кожної країни. Зазвичай, це право залишатися в країні (тимчасово або безстроково), право на отримання житла та соціальної допомоги, право на участь в інтеграційних програмах, навчання, роботу й возз'єднання сім'ї [6, с. 101].

Крім прав та обов'язків, ще одним основоположним елементом не тільки правового статусу, а й адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, є їх гарантії. Вчені-правники зазначали, що гарантії – це соціально-політичне та юридичне явище, розглядаючи яке слід враховувати такі підходи: пізнавальний (дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні знання про соціальну і правову політику держави); ідеологічний (використовується політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей всередині країни та за її межами); практичний (визначається як інструментарій юриспруденції, передумова задоволення соціальних благ особи). Базуючись на цих висновках, вчені-правники визначають «гарантії» як систему соціально-економічних, політичних, юридичних, організаційних передумов, способів, засобів, умов, які створюють можливості особі для здійснення своїх прав, свобод та інтересів [7, с. 80].

Варто зазначити, що міжнародне право досягло значних успіхів у сфері захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, тому є доцільним проаналізувати міжнародний досвід та взяти до уваги окремі аспекти регулювання даної проблеми. Міжнародний захист прав біженців є єдиним досить ефективним інструментом сьогодні. І це підтверджується практикою, яку можна побачити в реалії. За офіційними даними станом на 26 березня 2022 року понад 3,8 млн. осіб виїхали за межі України [8], у зв'язку з необґрунтованою агресією, війною Росії проти України. Українські діти, жінки та інші особи, знаходячись в інших країнах потребують підтримки, безпеки та захисту відповідно до норм міжнародних стандартів [9].

Існують принципи міжнародного захисту прав біженців: принцип невисилання, принцип конфіденційності, принцип недискримінації, принцип невидачі, рівний поділ тягара прийому та облаштування біженців усіма державами, принцип оперативного, гуманного, гнучкого визначення статусу біженця тощо. Цим принципам властиві ознаки

міжнародного права. На них базуються взаємодія суб'єктів та процес створення та реалізації норм права в цій галузі. Вони мають універсальну сферу дії, деталізуються міжнародно-правовими актами та визначають методи співпраці суб'єктів міжнародного права. Ці принципи є доволі специфічними. Першочергово вони закріплені в міжнародному законодавстві з прав людини, але в галузі прав біженців вони мають особливе, притаманне лише цій галузі значення [10, с. 116]. В Україні ці аспекти, базові принципи, а також вимоги розроблені не повністю. Відсутність належного контролю може призвести до таких наслідків, як недотримання або неналежне виконання встановлених нормами та правилами порядку визначення статусу біженця.

Говорячи про швидкість реагування на питання пов'язані із статусом біженця (притулку) тощо, слід згадати про тимчасовий захист для українців. Відповідно до Директиви про тимчасовий захист 2001/55/ЄС та Рішення Ради ЄС про її активацію для українців 2022/382 від 04.03.2022 року – встановлюються мінімальні стандарти захисту, які має забезпечити кожна країна Європейського Союзу. За загальним правилом тимчасовий захист встановлюється на один рік і може бути продовжений на загальний термін не більше двох років. Тимчасовий захист в основному включає: надання дозволу на проживання, дозвіл на здійснення професійної діяльності, доступ до житла, соціальну допомогу та доступ до медичної допомоги, доступ до системи освіти та навчання, переваги для возз'єднання сім'ї. Скористатися правом тимчасового захисту та отримати його можна лише в одній із країн-членів ЄС після реєстрації в обраному місці проживання. Також необхідно пам'ятати, що при цьому слід враховувати законодавство тієї країни ЄС, де планує залишитися людина для отримання тимчасового захисту. У разі зміни ситуації в Україні тимчасовий захист може бути припинений. Отримання статусу тимчасового захисту не позбавляє в подальшому особу права на отримання статусу біженця відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 р., а також до Протоколу щодо статусу біженців Україна приєдналася 10 січня 2002 р. Згідно з положеннями цієї Конвенції визначено: термін «біженець», перелік осіб, на яких НЕ поширюються її положення; правовий статус біженців щодо особистого статусу, рухомого та нерухомого майна, авторських та промислових прав, право асоціацій, право звернення до суду; окремо зазначено про заняття, які приносять доход, соціальне піклування, адміністративні заходи, в тому числі щодо адміністративного сприяння тощо. За загальним правилом подати документи на отримання статусу біженця потрібно негайно, процедура очікування рішення може тривати понад шість місяців, в цей період вилучають паспорт, людина залишається у цій країні до отримання статусу біженця, національним законодавством певної країни також може бути передбачено проживання у відповідному місці. Слід зазначити, що статус особи під тимчасовим захистом та статус біженця суттєво відрізняються (в тому числі за строками прийняття рішення про надання статусу, свободи вибору місця проживання, можливості пересування, обсязі допомоги тощо). Треба пам'ятати, що кожна країна імплементує ці статуси у власне національне законодавство з певними відмінностями. Тому приймаючи рішення щодо отримання одного з цих статусів – треба отримати повну інформацію від офіційних органів країни-перебування [9].

Висновки. Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок що, адміністративно-правовий статус, як складова правового статусу, біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасовий захист є особливим і передбачає сукупність взаємопов'язаних елементів (прав та обов'язків, свобод та законних інтересів, гарантій), які визначають роль та положення біженців та окремих осіб; додатковий або тимчасовий захист знаходиться в системі адміністративних правовідносин і регулюється адміністративним законодавством. Розкривши поняття біженців та осіб, які потребують тимчасового або додаткового захисту виявлено низку прогалин у вітчизняному законодавстві. Досліджено міжнародний досвід з цього питання, і не дивлячись на його в цілому позитивний аспект, все ж таки існують і питання, які потребують перегляду, удосконалення і на цьому рівні. Тому для вирішення та подальшого вдосконалення цього питання варто звернути увагу на внесення змін та доповнень до норм не тільки національного законодавства України, а й до норм міжнародного права, права ЄС. Такі зміни мають бути пов'язані із більш глибоким

висвітленням не лише прав та обов'язків цих осіб, їх гарантій, а й порядку надання такого статусу, детального розмежування між різними статусами тощо.

Abstract. The article provides an analysis of the administrative and legal status of refugees and persons in need of additional or temporary protection in Ukraine. Analyzed on the basis of current international and national legislation, the concept of refugees and their legal status in administrative law. Gaps in legislation and problematic aspects related to the administrative and legal status of refugees and persons in need of additional or temporary protection in Ukraine are identified. Options for solving and improving legal acts on the basis of international acts are proposed.

Keywords: legal status, administrative-legal status, refugees; persons in need of additional or temporary protection.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
2. Конвенція про статус біженців: Конвенція від 28.07.1951 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Босий В. П. Проблеми розмежування адміністративних та інших правовідносин, що виникають під час реалізації адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 5. Том 2. С.23 - 25. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/5/tom_2/6.pdf
5. Панова О. О. Особливості адміністративно-правового статусу біженців і вимушених переселенців. *Юридичний бюлетень*. 2021. Випуск 20. С. 71–77. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11366/Osoblyvosti%20administratyvno%20pravovoho%20statusu_Panova%20O_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
6. Никифорак В. Статус біженців у міжнародному праві. *Науковий вісник. Правові виклики сучасності: міжнародна міграція в умовах глобалізації*. 2020. С.101–106. URL: https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Pravovi_Vykl_Mat_Conf_Vypr.pdf#page=100
7. Босий В. П. Поняття юридичних гарантій адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 1(26). Том 4. С. 78–82. URL: http://rjv.nuoua.od.ua/v1-4_2019/17.pdf
8. Біженці, які виїжджають з території України. Дані станом на 26 березня 2022 року. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted>
9. Краковська А., Деркач Е. Про отримання статусу біженця чи тимчасового захисту. Експертно ПРО. URL: <https://www.facebook.com/139364059496639/posts/4463702510396084/?d=n>
10. Мішеніна А. С., Деркаченко Ю. В. Статус біженців в Україні та світі: загальний огляд. *Науковий журнал південноукраїнський часопис*. 2020. Вип. 20. № 3. С. 116–122. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/3/3_2020.pdf#page=113

УДК 349.24

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ

А. В. Прокопова, Л. П. Амелічева

Анотація. Стаття присвячена дослідженню деяких проблемних питань правового регулювання дистанційної роботи у сучасних умовах. Аргументовано, що встановлення карантинних обмежень, обумовлених пандемією коронавірусної хвороби (COVID-19) на території всієї України, обумовило крайню необхідність переведення працівників багатьох сфер економіки на дистанційну роботу.

Метою статті є висвітлення змін трудового законодавства в сфері дистанційної праці, які вносилися у КЗпП України під час встановлення та дії карантинних обмежень, обумовлених пандемією коронавірусної хвороби, законодавчо закріпленого поняття «дистанційна праця», а також виявлення проблем правового регулювання основних прав та обов'язків сторін трудових відносин в сфері дистанційної праці та визначення тенденцій розвитку чинного законодавства в сфері дистанційної роботи.

Ключові слова: дистанційна робота, дистанційний працівник, трудовий договір з дистанційним працівником.

Вступ. Відповідно до ст. 43 Конституції України в нашій державі проголошується, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного